

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH DLA TYNKARSKICH ELEMENTÓW ARCHITEKTONICZNYCH ELEWACJI KORPUSU I PREZBITERIUM KOŚCIOŁA p.w. ŚW. ANDRZEJA W KORONOWIE

Autor: mgr B.Mrożkiewicz
Ul. Rydygiera 15E/71
Toruń 87-100

Toruń listopad 2022
Dzieło konserwatorskie i dokumentacja są chronione prawem autorskim

Spis treści:

1. Karta identyfikacyjna obiektu.....	2
2. Historia obiektu.....	3
3. Opis obiektu.....	3
4. Stan zachowania.....	4
5. Materiały oryginalne i wtórne.....	4
6. Przyczyny zniszczeń i zmian.....	7
7. Cel i założenia proponowanych prac konserwatorskich.....	7
8. Program prac konserwatorskich.....	8
9. Zalecenia konserwatorskie.....	9
MATERIAŁY FOTOGRAFICZNE.....	11
PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH:	
✓ Usunięcie wszystkich wtórnych i szkodliwych zapraw mineralnych z detalu architektonicznego kościoła	
✓ Konserwacja zachowanych szczątkowo pierwotnych tynków z powłoką malarską	
✓ Dezynfekcja obiektu	
✓ Konserwacja i wykonanie niezbędnych napraw muru ceglanego odsłoniętego spod tynku	
✓ Rekonstrukcja detalu tynkarskiego	
✓ Malowanie detalu tynkarskiego	

1.Karta identyfikacyjna obiektu:

1.Karta identyfikacyjna obiektu:

NUMER WPISU DO REJESTRU ZABYTKÓW: A/1622 z dnia 4 marca 1931r

RODZAJ: obiekt sakralny

FUNKCJA: kościół parafialny

AUTOR, WARSZTATA, SZKOŁA: brak

SYGNATURA: brak

INSKRYPCJE: brak

DATOWANIE: Kon. XIV w., XVI w.

LOKALIZACJA: Kościół parafialny p.w. Św. Andrzeja Apostoła, woj. Kujawsko-pomorskie, pow. bydgoski, ul. Farna, Koronowo 86-010

WŁAŚCICIEL/UŻYTKOWNIK: Parafia p.w. Wniebowzięcia NMP, ul. Bydgoska 23, Koronowo 86-010

TECHNIKA: elementy wykonane w zaprawach mineralnych na podłożu ceglanym

WCZEŚNIEJSZE KONSERWACJE/RENOWACJE: brak

WCZEŚNIEJSZE DOKUMENTACJE: brak

2. Historia obiektu.

W roku 1288 cystersi ze wsi Byszewo przenieśli się do osady Smeysze czyli obecnego Koronowa. W roku 1368 klasztor uzyskał przywilej lokacyjny miasta co wiązało się z możliwością założenia parafii. W latach 1382-1396, za opata Andrzeja, wybudowano kościół farny początkowo p.w. Bożego Ciała lub Św. Trójcy. Opat Wawrzyniec Żaliński przebudował świątynię nadając jej obecny kształt.

W 1656 roku kościół został zniszczony podczas wojen szwedzkich. Zniszczone sklepienia zastąpiono stropem w 1752 rokiem.

Po kasacie klasztoru cystersów w 1819 roku funkcję kościoła parafialnego przejęła świątynia p.w. Wniebowzięcia NMP. Kościół Św. Andrzeja początkowo pozostawał nieczynny, później służył jako filialny, w latach 1825-31 użytkowany był przez ewangelików. W 1885 nastąpiła pierwsza renowacja kościoła, następna odbyła się w 1927 roku. Po 1945 roku otynkowano zakrystię i kruchą północną, oszklono okna i naprawiono dach.

3. Opis obiektu.

Kościół p.w. Św. Andrzeja usytuowany został we wschodniej części miasta, na skarpie. Budowla orientowana, zachodnią elewacją zwrócona w stronę rynku miejskiego. Pierwotnie teren wokół kościoła pełnił funkcję cmentarza, obecnie stary cmentarz porasta trawa.

Kościół złożony z korpusu zbliżonego do kwadratu, od wschodu nieregularne, zamknięte trójbocznie prezbiterium, od zachodu wieża, w której parter stanowi kruchta, od północy na zbiegu korpusu i prezbiterium zakrystia, po stronie północnej dobudowane pomieszczenie służące obecnie jako magazyn.

Wieża kościelna na rzucie kwadratu, trójkondygnacyjna, w narożach podparta szkarpami, przykryta barokowym hełmem.

Do wieży kościelnej od południa przylega okrągła wieżyczka służąca za klatkę schodową.

Ściany kościoła ceglane, murowane w wątku gotyckim, okna, blendy i wnęki tynkowane. Okna lekko rozglifione. W pasie podokapowym tynkowana, prosta opaska. W obrębie prezbiterium na wysokości szczytów okien pas tynku delikatnie wciągnięty w licu elewacji. Od północy w pas tynku wkomponowany ślepy okulus.

Zakrystia od północy w całości tynkowana. Szczyty korpusu także w całości tynkowane.

4. Stan zachowania.

Wszystkie tynki na obiekcie w stanie złym. Wielokrotnie naprawiane osiągnęły strukturę warstwową. Poszczególne warstwy odspajają się od siebie, pomiędzy warstwami zachowane częściowo powłoki malarskie.

Ubytki tynków historycznych wypełniano przypadkowymi zaprawami mineralnymi (różnorodne zaprawy wapienne, cement, zaprawa cementowa w technologii betonu, zaprawy cementowo wapienne, kleje mineralne). W podobny sposób naprawiano ubytki warstw tynkarskich wtórnych. Powstałe w ten sposób elementy tynkarskie posiadają różnorodną strukturę, z czego wynika różna wytrzymałość mechaniczna poszczególnych warstw, różna przyczepność do podłoża oraz różna odporność na czynniki zewnętrzne. Zaprawy wtórne kładziono na obiekt w różnej grubości warstwach. Od kilku centymetrów do grubości przecierki.

Tynki cementowe w technologii betonu wykazują w wielu miejscach odspojenia od podłoża, deformacje (wyginanie się wielkopłaciowych odspojień), pęknięcia w grubościach warstw. Tynki wapienno cementowe przylegają do podłoża lepiej, wykazują większą elastyczność niż zaprawy na bazie samego cementu aczkolwiek miejscami też widoczne są niewielkie odspojenia od muru ceglanego..

Historyczne tynki gliniano wapienne leżące bezpośrednio na podłożu ceglanym zachowane szczątkowo, podobnie zaprawy wapienno cementowe pokryte czerwonymi warstwami malarskimi. Zaprawy gliniano wapienne rozwarstwiają się listkowo, odspajają od podłoża.

Wszystkie elementy tynkarskie kilkakrotnie przemalowywane.

Powierzchnia współczesnej warstwy malarskiej zabrudzona, pokryta luźnymi warstwami pyłów, zmieniona kolorystycznie (porastają ją grzyby i glony), punktowo widoczne rdzawe zacieki. Miejscami farba łuszczy się i odpada odsłaniając podłoże. Cała współczesna powłoka malarska uszkodzona, spękana, nieuszczelna.

5. Materiały oryginalne i wtórne.

Do materiałów pierwotnych należy zaliczyć wyprawy tynkarskie gliniano wapienne leżące bezpośrednio na murze ceglanym oraz warstwę malarską barwy jasno beżowej leżącej na tej wyprawie. Warstwy przemalowań jasnobieżowych są elementem kolejnych odświeżeń detalu architektonicznego i można zaliczyć je do warstw historycznych ale nie pierwotnych łącznie z drobnymi zacierkami wapiennymi.

Wyprawy wapienno cementowe pokryte czerwoną malaturą należy przypisać do zapraw historycznych następnej aranżacji kolorystycznej obiektu.

Prawdopodobnie pochodzą z końca XIX wieku lub I połowy wieku XX-tego.

Fotografia przedstawia część ściany południowej korpusu (na zdjęciu sąsiednim zaznaczono miejsce strzałką) gdzie w miejscu przemurowania po stronie starszych cegieł widoczna jest spoina gliniano wapienna i fragment glifu pokryty taką samą zaprawą z warstwą malarską biało-jasnobeżową. Oryginalna zaprawa przykryta na „szwie” zaprawą wapienną.

Taka sama sytuacja pojawia się na glifie okiennym korpusu kościoła ze strony północnej. Widoczna jest spoina gliniano wapienna i wyprawa tynkarska wykonana w tej samej zaprawie.

Warstwy przemalowań jasnobieżowych na zaprawce wapiennej w obrębie okulusa na północnej ścianie prezbiterium.

Fotografia przedstawia zaprawę wapienno cementową, gładko wyrównaną pokrytą czerwoną malaturą. Fragment umiejscowiony jest po północnej stronie w górnych partiach ściany prezbiterium. Niewielkie pozostałości takich zapraw spotyka się w obrębie wszystkich ścian prezbiterium. Rozróżnia się dwie warstwy czerwieni.

Do elementów wtórnych należy zaliczyć wszystkie zaprawy cementowe, cementowe w technologii betonu, klejowe oraz wszystkie przemalowania wykonane współczesnymi farbami elewacyjnymi.

6. Przyczyny zniszczeń i zmian.

Podstawową przyczyną zniszczenia wystroju pierwotnego była jego nieodporność na działanie czynników zewnętrznych. Głina jest materiałem mocno chłonnym i utrzymującym wilgoć. Mokre tynki ulegały przemarzaniu w okresach zmiennych temperatur co w efekcie dało rozwarstwienie i rozkład zaprawy. Farby wapienne i kredowe nie stanowiły dostatecznej ochrony dla zaprawy. W głębszych warstwach muru, tam gdzie nie był on omywany przez deszcze spoina wykonana w tej zaprawie jest w lepszej kondycji.

7. Cel i założenia proponowanych prac konserwatorskich.

Podstawowym celem proponowanych prac konserwatorskich jest usunięcie szkodliwych i destrukcyjnych dla zabytku zapraw opartych na spoiwie cementowym. Ponadto proponowane prace mają na celu poprawę kondycji zabytku i przywrócenie mu prawidłowego odbioru estetycznego.

8. Program prac konserwatorskich.

1. Usunięcie wszystkich wtórnych i szkodliwych zapraw mineralnych z detalu architektonicznego kościoła.

Wszystkie zaprawy betonowe, cementowe, klejowe należy z elewacji kościoła usunąć. Płaty tynku odspojonego od podłoża usuwa się bez utrudnień natomiast warstwy betonu przylegające do podłoża ceglanego należy w pierwszej kolejności naciąć a następnie delikatnie i z uwagą skuć.

W przypadku dużych betonowych wypełnień ubytków muru ceglanego decyzję o usunięciu i sposobie takiego usunięcia należy podjąć wspólnie z nadzorem konserwatorskim.

Konsultacje z nadzorem konserwatorskim należy przeprowadzić także w przypadku partii zapraw betonowych grożących uszkodzeniem podłoża zabytkowego w czasie usuwania z obiektu.

Czynność usuwania tynków należy przeprowadzić z uwagą i poszanowaniem zapraw historycznych, które mogą być zachowane pod zaprawami wtórnymi.

Odsłonięte ściany ceglane należy przed dalszymi czynnościami odpylić sprężonym powietrzem.

2. Konserwacja zachowanych szczątkowo pierwotnych tynków z powłoką malarską.

W przypadku identyfikacji zapraw pierwotnych zachowanych na obiekcie należy je zachować i poddać konserwacji polegającej na:

- delikatne oczyszczenie z poszanowaniem malatur
- podklejenie odspojonych fragmentów tynku wapienną zaprawą iniekcyjną (PLM -M)
- dezynfekcja (Lichenicida Bresciani)
- wzmocnienie osłabionych zapraw preparatem krzemoorganicznym hydrofilnym
- ewentualna stabilizacja malatur preparatem krzemoorganicznym o wysokiej zawartości krzemionki elastyfikowanym.

Poddane konserwacji fragmenty należy potraktować jako „świadki” i pozostawić widoczne na obiekcie.

Podobnie należy postąpić z zaprawami malowanymi na czerwono.

W przypadku zapraw historycznych o daleko posuniętej destrukcji przed jakimikolwiek działaniami należy wykonać konsultacje z nadzorem konserwatorskim.

3. Dezynfekcja obiektu.

Wszystkie miejsca poddane pracom naprawczym należy poddać dezynfekcji preparatami niszczącymi glony, grzyby, mchy i porosty. Preparaty powinny dezynfekować i zabezpieczać obiekt przed dalszym porastaniem. Zaleca się preparaty wodne lub alkoholowe ze względu na późniejszą rekonstrukcję tynków, należy zachować mur ceglany ze zdolnością przyczepności zapraw mineralnych.

4. Konserwacja i wykonanie niezbędnych napraw muru ceglanego odsłoniętego spod tynku.

Wszystkie ubytki muru ceglanego należy uzupełnić cegłami dopasowanymi parametrami do cegieł otaczających ubytek. Mogą być to cegły rozbiórkowe, przed wmurowaniem w obiekt należy je oczyścić i zdezynfekować. Cegły murować na zaprawy wapienne z zawartością trassów, zaprawy z przeznaczeniem do stosowania na zabytkach.

5. Rekonstrukcja detalu tynkarskiego.

Zakłada się, że tynki być może będą musiały być różnej grubości, dlatego też proponuje się zastosowanie zapraw dwóch frakcji. Do grubszych warstw podkładowych zaprawy o grubszej frakcji kruszywa, do warstw cieńszych i wykończeniowych zaprawy o drobniejszym kruszywie. Do rekonstrukcji należy zastosować zaprawy wapienno trasowe do zastosowania na obiektach zabytkowych. Sposób wykończenia powierzchni tynku zostanie dopasowany według zachowanych tynków historycznych. Forma tynków nie może być sztywna, „kartonowa”, musi układać się na murze według jego krzywizn. Sposób kładzenia i gładzenia tynków tzw. „z ręki”.

Można zastosować zaprawy fabryczne takich firm jak Remmers lub Optolith.

6. Malowanie detalu tynkarskiego.

Odtworzenie powłoki detalu architektonicznego proponuje się wykonać farbą elewacyjną „oddychającą”, wg kolorów zaproponowanych w Badaniach konserwatorskich. Farba powinna wykazywać zdolności ochronne dla tynku, nie mieć tendencji do pękania oraz zmian kolorystycznych. Przed ostatecznym malowaniem należy wykonać próby i uzyskać aprobatę nadzoru konserwatorskiego. Proponuje się produkty takich firm jak: Optolith, Remmers, Keim, Kaparol lub innych o porównywalnej jakości.

9. Zalecenia konserwatorskie.

Wszystkie prace muszą odbywać się pod nadzorem konserwatorskim, wszystkie wątpliwości i czynności nie przewidziane programem konserwatorskim należy

uzgadniać z nadzorem konserwatorskim lub komisyjnie z udziałem Przedstawicieli WUOZ Delegatura Bydgoszcz.

MATERIAŁY FOTOGRAFICZNE

1. Strona południowa kościoła.

2. Wschodni szczyt korpusu.

3. Południowa ściana korpusu.

4. Południowa ściana prezbiterium.

5. Zamknięcie prezbiterium.

6. Północna ściana prezbiterium, wschodnia ściana zakrystii.

7. Wschodni szczyt korpusu, zakrystia.

8. Północna ściana korpusu.